

manj za naprej po svoji lastnosti in rastenji z vejami razširijo, bolj na gosto se morajo saditi, in nasproti imajo bolj poredkoma stati, kolikor so starši in za naprej širjo oberšo delajo. Za majhine poldrugi do 3 čevlje visoke sadeže naj se jamice 3 do 4 čevlje saksebi naredé, za večje po 6 do 10 čevljev visoke sadeže pa je treba 6 do 8 čevljev medprostora. To se govori, če hočemo gosto drevje zrediti. Po spašnikih pa, kjer ima paša ostati, in kjer se drevje za oboje saditi hoče, za senco živini na paši in za rabo lesa, naj se jame izkopljejo po 4 do 6 sežnjevsaksebi.

Delajo naj se jame po redu tako, da bojo ravne odperte verste viditi od vsih krajev; naj se za to versta raztegne in po nji se jame kopljejo v pravšnih razstopih ali razprostorkih; tako se po vsaki versti prej dela, in prva jama druge verste vselej med dvema prednjima pričnè, da bo vse dobro in lepo narejeno, kar tudi k rasti drevja pripomore, zato da se sadeži lahko obrastejo, eden drugemu z vejami nič ne zabavljajo. Široke in globoke morajo biti jame po primeri korenin sadežev, raji enmalo prevelike, kakor da bi se moglo potlej pri presajenji kopati. Za sadeže pavca debele skopaj jame blizo 3 čevlje široke in poldrugi globoke; persta debelim deblicam boš jih naredil 2 čevlja široke in enega globoke; za tako majhne ali še manjše sadeže je bolj priročno, če se namesto posamnih jam jarki naredé z medprostorom potrebnim. Zemlja izkopana na verhu, in pa rušinja se dene na eno stran, zdolnja pa nasproti, da jo je pri presajenji lahko zbirati, kar opravo sadbe zlo podvzuje. (Dalje sledi)

Zgodovinske reči.

Krajnsko zgodovinsko društvo — Cerngrob in več družega.

Spisal P. Hicinger.

(Dalje.)

V tem tedaj dela zgodovinsko društvo; blago in pravo nabira, spravlja, zverstuje, obdeluje, da bi prihodnji pisatelji naše zgodovine bolj pri rokah našli potrebne pomoči; izdeluje pa tudi po samem mnogotere strani naše zgodovine; tako dasiravno še ne stoji celo zidanje skupaj, je vendar že semtertje temelj dobro vložen, in se tudi stene tukaj in tamkaj bolj ali manj od tal vzdigujejo. Bolj natančno se že določuje, ktere ga rodovinskega debela da so bili nekdanji stanovavci naše dežele; bolj posebno se dokazuje, kje da so stale te in te stare mesta; razlagajo se starih kamnov napisí, odkrivajo nekdanje terdnjave, skazujejo stare ceste. Nabirajo se spominki iz srednjega veka, prepisujejo ali saj po obsežku zaznamujejo pisma, in gotova dôba za marsiktero zgodbo, ki zadeva celo deželo ali tudi le posamezen del, se je že določila. Tudi za bolj nove čase je društvo že mnogo storilo, listov, zaznamkov, popisov nabralo, da, ko bi zdaj Valvazor živel, bi lahko za polovico boljše delo izdal.

Vse to se je do zdaj spolnilo, dasiravno je le malo pravih delavcov, in razun gospod tajnika dr. Kluna, ktere ga zunaj dežele bolj poznajo kakor pa v domači, je perstov ene roke skoraj preveč, domače pisatelje in dopisatelje društva sošteti. Koliko bi se storilo, ako bi le po malem tudi drugi kaj pisali; sej ni potreba povsod učenosti, da se na znanje dá, kadar se je kak star dnar našel, kako staro pismo zadelo, ktera letnica iz bolj starega ali bolj novega časa v kamen vsekana ali v listih zapisana dobila. Tudi tukaj velja:

„Zerno k zernu dá pogačo,
Kamen k kamnu dá palačo.“

Naj k temu svojemu vabilu pridenem še nekoliko posebnega. Za Cerngrob se tedaj vpraša, kateri kraj se po nemško tolmači Ehrengruben.

Ne vém, ali ga je Nemeec prav tolmačil, zakaj Cerngrob je pred ko ne toliko kakor čern grob. pri belih Krajncih se še sedanji čas govori cern namesti čern, in cermen, to je, rudec, namesti čermen; lahko tedaj, da so tudi drugi Slovenci kedaj tako izgovarjali te besedi.

Zakaj pa da se je kraju to ime dalo, od tega pričuje staro izročilo, da so namreč kedaj roparji in tolovaji ondi imeli svoje gnjezdo, ter ropali memo potovajoče, ker je vse okrog velik gojzd pokrival, pot proti Gorici in Italiji je pa tam skozi peljala. Še le ko je škof Enicho leta 1283 nemških naselnikov krog Bitnjega, kakor višje v Sorici, vpeljal, je bila tolovajska druhal časoma pregnana.

Kdor pride zdaj do cerngrobske cerkve, s samim pogledom ne bo našel na stenah vse zgodovine, razun da je zidarija gotiška, nekaj starja močnejša, nekaj novejša, lepša, — da so nekaj jezuiti misijone imeli tukaj, in so se čuda godile že od 200 let sem, kakor napis govori na vratih, — od letnic pa samo eno na zvoniku 1666, ktera gotovo ni nar stareja. Nar bolj zvesto se hranuje tu tako imenovano „rebro ajdovske deklice“ ali prav za prav predpopske živali, 4 čevlje 8 pavcov dolgo. Škoda, da pri gotiških cerkvah tako malo varujejo letnice, ktere so večidel nekaj bile v kamen vsekane. Pride zidar ometat sivi zid, pa zameče in zamaže vse brez razločka. Tukaj bi bilo treba cerkvenim gospodarjem poskerbeti, da se taki spominki ohranijo, in ako niso za terdno narejeni, na priliko le na zid zapisani, bi bilo vendar vredno škerl ali plošo kupiti, napis in letnico v kamen vsekati in na pravem mestu vzdati. Jez sem, na pr., ko smo vse letnice pri naši cerkvici zabelili, dal plošo z zlatimi čerkami pod prižnico vzdati s tem napisom: „Stara cerkvica s. Brica šk., zdaljšana pred l. 1631, v farno zvišana l. 1790, v novo sozidana l. 1803, posvečena 5. sept. 1830“. Taka tabla se ne bo lahko zgubila, pa dela cerkvici tudi lepoto.

Od Cerngroba sem več našel v Ljubljani, namreč v bukvah gosp. dr. Costa-ta „Reiseerinnerungen aus Krain“ in pa v nabirnici zgodovinskega društva v spisu rajnega starološkega fajmoštra Jerneja Božiča. Ondi stoji zapisano, da je doljna cerkev sv. Martina zidana bila že v 12. stoletji, zgornja cerkev pa pozneje; pri nekem imenu je bila začerkana letnica 1493, na turnu *) pa 1551. Vendar to je tudi vse, kar vém; basni od „velikanske deklice“, ktera je stala z eno nogo na Šmarjetni, z drugo na Šmarni gori, očem ponavljati; smešno se mi pa pri takih pravlicah vendar to dozdeva, da ljudem ne pride v spomin, češ, 4 ali 5 čevljev dolgo rebro je vendar premajhno za tako dekličo, še ko bi bila dete v povojih!

(Konec sledi.)

Dobrodelni Džafar.

Iztočna povest.

Arabsk pesnik, ktere ga je Džafar velikodušno podperal, je po njegovi smerti svojega dobrotoika grob poiskal; vergel se je nad-nj bolečine prevzet in celo noč ondi v solzah prebil. V sanjah se mu je prikazal žlahni Barmekid ter rekel mu: „To je božja naklomba. Jez sem ti živž dajal, zdaj pa sam več ne živim; bivam v grobu, namesto v palači. Moji doevi so bili šteti, vendar naj kratkota mojih dní tvojih ne ogrenjuje. Pojdi v Bassoro, in reci tergovcu tretje štacune: „Barmekid Džafar te zaklinja, da mi daš 3000 cekinov. Zaklinja te pri spominu na bôbe“.

Pesnik se zbudi z naj večjim zavzetjem: „Moja sanja je resnična — zavpije — če je koli kdaj sanja resnico govorila; ako bi pa tudi še vlastni podpis Barmekida imel, vendar bi mi nikdo ne verjel. Naj bo! Vse čem pred zgu-

*) Beseda turen menda ni ptujka, ampak indo-europejska, po koreniki tur, bik, verh; latinsko turris, nemško Thurm, hebr, tur, cor. Pis.

biti, ko zaupanje v svoje dobrotnike. Bog te blagoslovi, Džafar!“

Podal se je v Bassoro in drugi dan poiskal zaznamovano tretjo štacuno velikega terga. Ondi vidi trgovca sedeti na voljnem blazinišču, ki sta ga mladenca služila, katerih eden se je s tem kratkočasil, da je bogato svilovino odrezaval in prirezaval, drugi pa s tem, da je zlato in srebro vagal. Pesniku, vidšemu te znamenja blagostanja, serce jame upadati, mislečemu, da se mu bode bogati gospod v zobe smejal, ako bi mu čudne sanje razkladal, ter ga prosil za podporo v imenu bobov. Vendar pa slednjič premaga čutje srami, ter pozdravi trgovca. Ta mu prijazno odzdravlja, ter ga vpraša, s čim da mu more postreči. „Ne prosim te ničesa, ko poterpljenja, da me poslušas.“

„Govori!“ —

Tedaj mu pové svoje sanje, ter ga slednjič poprosi za podporo v imenu bobov.

„Za Boga!“ — odgovori trgovec — „ako bi bil 30 do 50.000 cekinov potirjal v imenu moje hvaležnosti za bobbe, ne bil bi ti mogel odreči prošnje tvoje“. Pri tej priči zapové mladenčca, ki je zlato in srebro vagal, da naj pesniku podá tri mošnje zlata. „Kakor je res, da je Bog velik!“ reče pesnik na to, „vendar ne vzamem poprej tega zneska, da mi poveš, kaj pomeni ta hvaležnost v imenu bobov“. — Trgovec mu obljubi to razložiti, ter ga seboj domú pelje. Prideta v veliko palačo, čigar veža je bila razsvitljena s svetilnami iz sandalovine, ktere so na svitlih trakovih visele. Trideset robov in trideset robinj mu je nasproti prišlo. Stene sob in stanic so bile bogato pozlačene, tla z marmorjem vdelane, okna so bile iz čistega kristala. Vsedeta se v kiosku, iz kterege se je na eno stran na palačo, na drugo stran na vert gledalo. Miza se je šibila pod bremenom jestvin, in ko so slednjič šerbet ponujati jeli, poprime gospodar besedo ter tole pripoveduje:

„Jez sem bil njega dní v Bagdadu, kjer sem se borno s tem živil, da sem bob prodajal; vse moje premoženje bila je merica boba. To je bil moj kapital in obresti, s kterimi sem mogel sebe samega in svojo rodovino živiti. Nekega dné, v deževnem letnem času, je 24 ur lilo neprenehoma ko k sodnemu dnevu, da so bile vse ulice pod vodo, in da je bilo skoraj nemogoče, iz hiše stopiti. Rečem k svoji ženi: „Danes slaba kaže, kako hočem ven pri takem vremenu, in kdo bode bob kupoval?“

„Slava bodi Bogu“, pravi žena, „on nam bo pomagal iz te zadrege. Bati se je sicer, da, ako greš na ulice, dež ti vès bob spridi; vendar pa poskusi srečo, znabiti vendar le kaj prodas, da nas danes preživiš“. Vpotim se tedaj z merico na glavi. Dež je neprestanoma lil, ko da bi se bili vsi nebeški jezovi poderli; bredel sem do kolena po vodi, vtrujen vès in potert od skerbí. Vezir Džafar in njegova supruga sta stala ta dan na pokritem balkonu svoje palače, ko da bi se bila radovala gledaje na ulice, ki so bile rekam podobne. Zagledaje me reče vezir k svoji ženi: „Vidiš li tega človeka z merico boba na glavi, ki brez strahú po ulicah korači, ko se celó težna živina komaj po koncu vzderžuje? Ali je preubog, ali prelakomen, da si v takem vremenu toliko upa. Je li uno, morava mu pomagati“. Vezir pošlje po-me, ter me vpraša, kaj da me je nagnalo, iti iz hiše v takem vremenu? „Revšina in glad“ mu odgovorim — „kako bi sicer svojo rodovino preživil za današnji dan!“

Džafar pogleda svojo ženo ter reče: „Te besede mi serce podirajo“. — Na to skliče celo hišo; več od 100 oseb se je sošlo, imenitnih in nizkih. Vezir jim reče: „Kdor me ljubi, bode boba nakupil, kolikor koli ga bode mogel!“ Tedaj pa se jamejo drug druga pretekavati za moje bobbe, — v kratkem je moj okrožnik poln zlata in srebra in moja merica z bogatim blagom napolnjena, okoli 1000 cekinov vrednosti. — Ko vse poprodam, me uprašá Džafar: „No, imaš li še kaj boba?“ „Za Boga!“ mu odgovorim; „le še tega-le!“ — Vzame zadnji bob, ga položí med sebe in

svojo ženo, ter ga oklicuje, ko na kaki dražbi, med njima obema. „Koliko daš?“ uprašá svojo ženo. „1000 cekinov“. Džafar jih ponudi 2000, žena 3000. Tako drug druga prestregata do zneska od 20.000 cekinov, kterih polovino je vezir, polovino pa njegova supruga plačala. Zapové po tem, da mi hlapci dnar na dom nesó, kamor kmalo sam dojdem v slovesnem sprevođu, kjer je moja žena od veselja skoraj ob um prišla.

Skleneva tedaj, zapustiti Bagdad; zakaj tako berzo obogatevša bila bi v zasrambo bila svojim starim znancem, ki bi bili prebogatega boboteržca zasmehovali. Vsadiva in vravnava se tú v Bassori, kjer se moje tergovanje kmalu vpomore, da sem prišel do svojega sedanjega blagostanja, ktero zgolj Džafarjevi darovitosti dolžujem. Njegovo smert pozvedši sva se v černo oblekla, in z nama cela najna hiša, ter sva veliko 1000 cekinov med uboge razdelila za pokoj njegove duše“.

Pesnik se je združil s hvalno pesmijo tergovčevu, ter je slavil in hvalil svojega dobrotnika tudi po smerti.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Od savinske doline 20. okt. Ljudje ne pomnijo tako prijetnega milotoplega vremena, kakor ga imamo to jesen. Nebo je jasno, sončni so dnevi, zvezdate ne prehladne noči. Kmetovavci pripravljajo veseli obilne pridelke, zlasti ljubo ajdino, ktere tudi, kakor pravijo, že deset let niso pridelali toliko pa tako lepe kot letos. Tudi krompirja dorastlo je lepega in zdravega dovolj, posebno kjer je bil v suhi, ne premastni, bolj peščeni zemlji sajen. Med tem je vse živo po vinskih goricah; povsod je vesela tergatev; možnarji pokajo, ter vabijo goste na prisojne ngrade: kajti, kamor poprej nemila toča ni bila zadela, večidel polno je tertje presladkega grojzdja. Ondi bo tedaj rujnega vinca dovolj, pa tudi dobrega precej. Tako vidimo, da nebeški oče po naši dolini blagoslovil je očitno delo in trud marljivega kmeta, da mati zemlja obrodila je obilno sadú; vendar je kruh majhen in dragina ne poneha! Odkod izvira to? Od pokupljevanja in zavlačanja poljščin v ptujino in od podraživnega barantanja z žitom sploh.

Skupljujejo namreč nesramni dobičkarji poljščino, posebno krompir, sočivje in žito, ter pošiljajo velike vozove teh stvari v Terst, odkodar gré vse to Bog vé kam po širocem morji. Kratkovidnemu kmetu ni veliko pomagano, ko se pustí po barantačih omamiti (včasih celó prej vpijaniti), da jim pridelke svoje po nizki ceni prodaja. Ker nekoliko sadežev mora prodati, bolje mu jih plačujejo mestijani, kakor nezvesti predkupovavci, ki ubogega pa neumnega kmeta derejo, kolikor morejo. (Res je, da kmetje dandanašnji potrebujejo več dnarja za mnoge plačila; ko bi pa le tudi poplačevali, kar so dolžni! Veliko skupljenega dnarja se verže koj kerčmarjem v žrêlo, na zimo pa ni ne dnarja, ne živeža.)

Bi li ne bilo mogoče, da bi se nevgodno skupljevanje in zavlačevanje živeža kaj ustavilo ali saj omejilo v današnji dôbi, v kterej ljudstvo samo nima hrane dovolj? Morebiti bi slavne županstva ali kmetijske družbe zamogle sprožiti kaj o tej važni zadevi na dotičnem mestu? Gotovo bi jih slavilo za to hvaležno občinstvo. J. Š.

Iz Ljubljane. Včeraj popoldne smo pokopali mnogo-spoštovanega in slavnoznanega umetnika gosp. Matevža Langus-a, ki je v nedeljo v 63. letu svoje starosti umerl. Čeravno ne več mlad, je bil vendar še terden in delaven do konca svojega življenja, kar, zraven več družega, pričajo poslednje njegove lepe dela v tukajšni frančiskanski cerkvi. Ime njegovo bo po deželi, kjer si je v marsikteri cerkvi s svojo umetnostjo postavil lep spominek, čislano živelo še pozne véke in v zgodovini naših domačih umetnikov se bode vedno imenovalo v prvi versti. Naj verlemu rojaku, ki se je